

Prometno siromaštvo i klimatske promjene

Uvod

Prometno siromaštvo predstavlja sve veći društveni i ekonomski izazov u suvremenim zajednicama. Riječ je o pojavi kada određene skupine ljudi nemaju jednak pristup mobilnosti, odnosno mogućnostima kretanja, korištenja prometne infrastrukture i prijevoznih sredstava. Uzroci mogu biti financijske prirode, nedostatak prometne povezanosti, fizičke prepreke ili društvena isključenost. Ova pojava posebno dolazi do izražaja kada se promatra kroz prizmu klimatskih promjena, budući da promet ima ključnu ulogu u emisijama stakleničkih plinova i oblikovanju održivih rješenja.

Pojam prometnog siromaštva

Prometno siromaštvo obuhvaća višedimenzionalne aspekte

- **Financijski aspekt:** pojedinci ili kućanstva nemaju dovoljno sredstava za korištenje osobnog automobila, javnoga prijevoza ili alternativnih oblika mobilnosti
- **Prostorni aspekt:** ruralna i rubna područja često su slabije prometno povezana, što dodatno ograničava pristup obrazovanju, zdravstvenim uslugama i tržištu rada.
- **Socijalni aspekt:** prometna isključenost može pridonijeti osjećaju marginalizacije i društvene izolacije.
- **Fizički aspekt:** osobe s invaliditetom ili starije osobe nerijetko se suočavaju s infrastrukturnim barijerama i nepristupačnosti prijevoznih sredstava koji otežavaju pristup mobilnosti.

Promet i klimatske promjene

Prometni sektor jedan je od glavnih izvora emisija stakleničkih plinova. Automobili, autobusi, kamioni, zrakoplovi i brodovi zajedno značajno pridonose globalnom zatopljenju. Neka ključna obilježja toga su:

- Ovisnost o fosilnim gorivima: većina vozila i dalje koristi naftne derivate, čime se oslobađaju velike količine CO₂.

- Urbanizacija i prometne gužve: u gradovima rast prometa dovodi do povećane potrošnje energije i zagađenja zraka.
- Neodrživa prometna infrastruktura: planiranje koje favorizira automobile na račun javnoga prijevoza i aktivnih oblika mobilnosti (pješačenje, biciklizam) povećava negativne ekološke posljedice.

Poveznica između prometnog siromaštva i klimatskih promjena

Naizgled odvojeni problemi – prometno siromaštvo i klimatske promjene – snažno su isprepleteni:

- **Zavisnost od automobila:** kućanstva s niskim prihodima često ne mogu priuštiti ekološki prihvatljiva vozila, pa su prisiljena koristiti starija i energetske neučinkovita vozila koja dodatno zagađuju okoliš.
- **Slaba povezanost javnoga prijevoza:** regije bez kvalitetnog javnoga prijevoza stvaraju začarani krug – oni koji si ne mogu priuštiti vlastiti automobil ostaju prometno siromašni, a istovremeno je lokalna zajednica prisiljena zadržati prometni model temeljen na automobilima.
- **Neravnomjerna raspodjela klimatskih tereta:** klimatske promjene najviše pogađaju socijalno ranjive skupine. Poplave, toplinski valovi i degradacija okoliša dodatno otežavaju mobilnost i pristup resursima.

Rješenja i održivi modeli

Kako bi se smanjilo prometno siromaštvo i istovremeno odgovorilo na izazove klimatskih promjena, potrebne su sustavne mjere:

- **Razvoj javnog prijevoza:** ulaganje u kvalitetan, dostupan i ekološki prihvatljiv javni prijevoz (niskopodna vozila, električni autobusi, željeznica).
- **Promicanje aktivne mobilnosti:** izgradnja biciklističkih staza, pješačkih zona i poticanje kombiniranih oblika prijevoza.

- **Financijski poticaji:** subvencije za korištenje javnog prijevoza, poticaji za nabavu električnih vozila ili dijeljenje vozila.
- **Pametna prometna rješenja:** digitalne platforme za dijeljenje vožnje, mikromobilnost (e-romobili, e-bicikli) i planiranje putovanja pomoću umjetne inteligencije.
- **Socijalno uključivanje:** posebne mjere za ranjive skupine (osobe s invaliditetom, starije osobe, nezaposleni) kako bi im se osigurao ravnopravan pristup mobilnosti.

Zaključak

Prometno siromaštvo i klimatske promjene nisu odvojeni izazovi, već se nadovezuju i međusobno pojačavaju. Rješavanje prometnog siromaštva zahtijeva istovremeno smanjenje emisija i razvoj održivih prometnih sustava. Time se ne samo štiti okoliš, nego i gradi društvo u kojem je mobilnost pravo, a ne privilegija. Dugoročno gledano, usklađivanje socijalne pravde i klimatske održivosti može stvoriti pravedniji i otporniji prometni sustav.